

و شماره نامه

رمضان - شماره بیست و سوم

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
روابط عمومی

اهمیت ارتباط کلامی اعضای خانواده از منظر قرآن

مقدمه:

شوهرانشان فرامی خواند: «وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ (۶): و برای زنان است مثل آنچه بر آنان است به طور متعارف». از این رو زن و شوهر هر دو باید با دیگری با محبت رفتار کنند و تنها رفتار یکی از آنها نمی تواند آرامش دو سویه را به وجود آورد.

اکثر تعامل های انسان ها با یکدیگر بر محور ارتباطات شکل می گیرند و بیشتر ارتباطات را، ارتباطات کلامی به خود اختصاص داده است. بر اساس برخی از پژوهش ها بیشترین زمان ارتباطات بین افراد، صرف ارتباطات گفتاری می شود تا ارتباطات نوشتاری. (۷) در اهمیت این امر همین بس که نخستین آیات قرآن با ارتباطی کلامی، «اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» (۸) آغاز می شود و با قسم به قلم به عنوان یکی از ابزارهای ارتباطی «ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ» (۹) ادامه می یابد.

در ادامه به برخی از روش های ارتباط کلامی در خانواده اشاره می شود:

(۱) سلام

در قرآن بر ارتباط کلامی که گام نخست روابط اجتماعی به شمار می آید، تاکید شده است: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ (۱۰): ای کسانی که ایمان آورده اید، به خانه ای غیر از خانه خود، بی آنکه اجازه طلبیده و بر ساکنانش سلام کرده باشید، داخل مشوید.» همچنین خداوند به پیامبر ﷺ دستور می دهد هنگامی که مؤمنان نزد تو می آیند به آنان بگو: «وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ (۱۱): هرگاه کسانی که به آیات ما ایمان دارند نزد تو آمدند، به آنها بگو: «سلام بر شما.» خانواده،

زن و مردی که به اختیار خویش پیمان زناشویی می بندند، با تشکیل خانواده در جهت تحقق اهداف ازدواج که کسب سکینه و آرامش است (۱) تلاش می کنند، اما تشکیل خانواده به تنهایی کافی نیست، بلکه هر یک از افراد خانواده به منظور نیل به آرمان های یاد شده، مسئولیت هایی دارند. کسب آرامش و همدلی، تربیت فرزندان صالح و بقای خانواده، نوعی خاص از رفتار همسران نسبت به یکدیگر را می طلبد که به آن «حسن معاشرت» گفته می شود. در قرآن می خوانیم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... وَوَعَايِشُ رُؤُوسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ...» (۲) ای کسانی که ایمان آورده اید با همسران به شایستگی رفتار کنید.»

قرآن کریم به «خانواده» اهمیت بسیاری داده است. یکی از مسائلی که مورد توجه قرآن است، آداب معاشرت با همسر است؛ لذا فرمود: «وَوَعَايِشُ رُؤُوسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ» علامه طباطبایی در ذیل این آیه می فرماید: «معروف به کاری می گویند که در جامعه مجهول نباشد.» سپس ادامه می دهد که وقتی معروف با معاشرت ضمیمه می شود، این طور معنا می دهد که با زنان به طرز معاشرت کنید که مرسوم و معروف است. (۳) معروف یعنی هر چیزی را که عقل و نقل معتبر آن را به رسمیت بشناسد و بپسندد. (۴) به باور بعضی از مفسران، منظور از «وَوَعَايِشُ رُؤُوسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ» این است که با آنان با مهربانی و گشاده رویی رفتار کنید. (۵)

یکی از مصادیق مهم حسن معاشرت با همسر، ارتباط کلامی است؛ لذا قرآن زنان را نیز به معاشرت نیکو با

چگونه بعضی از کلمات در برقراری ارتباط سالم نقشی سازنده دارند و در ایجاد صمیمیت مؤثرند. بنابراین باید در مورد انتخاب واژه‌ها، حساسیت داشته باشیم. خداوند به حضرت موسی علیه السلام و برادرش هارون دستور می‌دهد که فرعون را بالحنی نرم به حق دعوت کنند:

«فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى (۱۴): و با او سخنی نرم بگویید، باشد که پند گیرد یا خشوع و خشیت یابد.»

از سوی دیگر خداوند انسان را از دشنام و بددهنی حتی نسبت به کافران نیز بر حذر داشته (۱۵) و از به کارگیری واژه‌های نادرست نهی کرده است: «وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا (۱۶): همیشه به حق و صواب سخن بگویید.»

همچنین خداوند به مسلمانان یادآور می‌شود که همدیگر را با نام و القاب نیکو صدا بزنند و از القاب بد پرهیز کنند: «وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ (۱۷): و با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید.»

طبیعی است کلام نیک جواب نیک را در پی دارد. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «وَأَحْسِنُوا لَهُنَّ الْمَقَالَ لَعَلَّهِنَّ يَحْسِنَنَّ الْفَعَالَ (۱۸): با زنان خوش گفتار و نیکو سخن باشید تا ایشان هم خوش کردار و نیکو رفتار شوند.»

همچنین آن حضرت علیه السلام فرمود: «زیبا سخن بگویید تا پاسخ زیبا بشنوید.» (۱۹) و نیز: «عَوْدَ لِسَانِكَ لِيَنَّ الْكَلَامَ وَبَدَلَ السَّلَامِ يَكْثُرُ مَجْبُوكَ وَيَقِلُّ مَبْغُضُوكَ (۲۰): زیانت را به سخن ملایم و سلام کردن عادت بده تا دوستانت زیاد و دشمنانت کم شوند.»

اجتماع کوچکی است که رعایت برخی از اصول، موجب استحکام آن و سلام کردن به اعضای خانواده سبب محبت می‌شود: «وَإِذَا حُيِّتُمْ بِتَحِيَّهِ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها (۱۲): هرگاه به شما تحیت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدهید یا (لااقل) به همان‌گونه پاسخ بگویید.»

از این رو بایسته است که زن و مرد در زمان‌هایی مانند ورود به خانه یا هنگام بیدار شدن از خواب به یکدیگر سلام کنند و در انجام آن، بر هم سبقت بگیرند. این عمل، علاوه بر عمق بخشی به انس ایشان، رابطه‌ای عاطفی را بین فرزندان و والدین پدید می‌آورد.

امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «وقتی شوهر به خانه وارد می‌شود، باید به خانواده‌اش سلام کند، پیش تر کفش را به زمین بزند و سرفه کند تا خانواده‌اش از آمدن او باخبر شوند؛ مبادا چیزی ببیند که او را ناخوش آید.» (۱۳)

۲) خداحافظی

از امور دیگری که میان اعضای خانواده الفت ایجاد می‌کند، خداحافظی است. شاید این مسئله کوچکی به نظر برسد، اما در واقع راهکار مهمی است که نباید از آن غافل ماند. مرد زمان خروج از منزل با این واژه کوتاه و محبت‌انگیز، عواطف زن را برمی‌انگیزد و دل او را گرم نگه می‌دارد. در مقابل، زن نیز با شوق و انگیزه بیشتری مشغول کارهای خانه می‌شود.

۳) خطاب زیبا

در ارتباط صحیح، باید هم گوینده و هم شنونده خوبی بود؛ یعنی در تبادل اطلاعات و عواطف باید از نقش عاطفی و روانی واژه‌ها آگاه بود. نیز باید توجه داشت

به نمونه زیر توجه کنید:

خانم متینی که حدود ۳۶ سال داشت، با حالت خشم وارد دادگاه شد و گفت: «حدود دوازده سال است با همسرم ازدواج کرده‌ام. مرد خوبی است، اما هرگز نمی‌خواهد بفهمد که من همسر او و مادر دو فرزندش هستم. به خیال خودش مرد مجلس‌آرایی است، اما مجالس را با دست انداختن من می‌آراید. نمی‌توانید درک کنید که چه قدر زجر کشیده‌ام. اعصابم به کلی خراب شده و دائماً مجبورم به پزشک مراجعه کنم. هزار بار با شوهرم حرف زده و سؤال کرده‌ام که چرا پیش آشنا و غریبه صد جور شوخی زننده با من می‌کنی و متلک می‌گویی که دیگران بخندند؟ من اغلب از همه خجالت می‌کشم و هیچ وقت نمی‌توانم با شوهرم مقابله به مثل کنم. بنابراین با تمام رنج‌هایی که می‌دانم در انتظارم نشسته، خواهم ساخت تا از او جدا شوم.» (۲۱)

۴) ابراز محبت

محبت عامل مهم استحکام خانواده است؛ از این رو خداوند این امر را در وجود زن و شوهر نهادینه کرده است. رسول خدا ﷺ به همراه رزمندگان از رزمگاه برمی‌گشتند. خبر شهدا، زنان و فرزندان را به استقبال کشانده بود. هر کسی پرس و جو می‌کرد. زنی که به دنبال عزیزانش بود، به حضور پیامبر ﷺ رسید و پس از عرض سلام و ادب، از وضعیت کسی سراغ گرفت. پیامبر ﷺ فرمودند: «او چه نسبتی با شما دارد؟» عرض کرد: «پدرم است.» فرمودند: «شهادت شده است.» زن با گفتن «إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» شکیبایی نشان داد. سپس از برادرش پرسید. او نیز شهید شده بود. خبر پیامبر ﷺ و واکنش زن همان بود که در برابر شنیدن خبر شهادت پدرش نشان داد.

آنگاه از شوهرش سراغ گرفت و زمانی که حضرت خبر شهادت شوهرش را ابلاغ کردند، زن فریادی کشید و تعجب پیامبر ﷺ را برانگیخت. حضرت فرمودند: «مَا كُنْتُ أَظُنُّ أَنَّ الْمَرْأَةَ تَجِدُ بِزَوْجِهَا هَذَا كُلَّهُ حَتَّى رَأَيْتُ هَذِهِ الْمَرْأَةَ (۲۲): هیچ عشق و محبتی به پایه محبت همسران نمی‌رسد.»

صرف محبت قلبی زن و شوهر نسبت به یکدیگر کافی نیست؛ بلکه لازم است که این محبت در قالب زبان و رفتار نمود پیدا کند. در برخی از روایات، بر ابراز کلام محبت‌آمیز نسبت به همسر تأکید شده است؛ زیرا ابراز محبت دوسویه سبب استحکام خانواده می‌شود. رسول خدا ﷺ می‌فرمایند:

«قَوْلُ الرَّجُلِ لِلْمَرْأَةِ إِنِّي أُحِبُّكَ لَا يَذْهَبُ مِنْ قَلْبِهَا أَبَدًا (۲۳): مردی که به همسرش بگوید من تو را دوست دارم، این کلام هیچ‌گاه از قلب او خارج نمی‌شود.» وجود زن باید از وجود مرد، عطوفت و احساسات بگیرد تا بتواند فرزندان را از سرچشمه فیاض عواطف خود سیراب کند. رکن حیات خانوادگی، احساسات و عواطف مرد نسبت به زن است. از این عواطف است که هم زندگی زن و هم زندگی فرزندان، صفا می‌گیرد. (۲۴)

امام راحل خطاب به همسرش می‌فرماید: «تصدقتم شوم؛ الهی قربانت بروم، در این مدت که مبتلای به جدایی از آن نور چشم عزیز و قوت قلبم گردیدم متذکر شما هستم و صورت زیبایت در آئینه قلبم منقوش است. عزیزم! امیدوارم خداوند شما را به سلامت و خوش در پناه خودش حفظ کند... و الان در شهر زیبای بیروت هستم. حقیقتاً جای شما خالی است فقط برای تماشای شهر و دریا خیلی منظره خوش

تازه عروسی که در پایان اولین هفته ازدواج، به قصد خودکشی سوزن خورده بود، می‌گفت: «یک هفته است با مرد ۲۴ ساله‌ای ازدواج کرده‌ام. روزی که به خانه شوهر می‌رفتم، حس می‌کردم که مانند زنان دیگر خوشبخت خواهم شد؛ ولی هنوز چند روز نگذشته بود که ناسازگاری شوهر و خواهرش آغاز شد و زندگی‌ای که فکر می‌کردم برایم بهشت خواهد بود، به جهنمی سوزان تبدیل شد. اقوام شوهرم در این مدت کم، آن قدر مرا اذیت کردند که از زندگی سیر شدم و اقدام به خودکشی کردم.» (۳۰)

زن و شوهر نباید تحت تأثیر این گونه تحریکات قرار گیرند؛ بلکه باید با کلامی منطقی و ادبیاتی زیبا، مانع دلگیر شدن خانواده و بی‌احترامی به آنها شوند و به این گفتارهای بی‌اساس و گاه آکنده از بدبینی، غیبت و تهمت، واکنش مناسب نشان دهند.

۷) اظهار تشکر

یکی از عوامل گرمی خانواده، سپاس‌زبانی از یکدیگر است. این امر، باعث ایجاد انگیزه برای انجام وظایف و تقویت روحیه اعتماد به نفس در همسران می‌شود. نباید تصور کرد که تأمین نیازهای اقتصادی برای قدردانی، کافی است؛ زیرا هیچ چیزی جایگزین تأثیر روانی تشکر زبانی نمی‌شود. این تصور نیز که کار بیرون منزل، وظیفه مرد است و به تشکر نیازی ندارد، درست نیست؛ بلکه تشکر زبانی از مرد، در روح او اثر مطلوبی می‌گذارد و سبب موفقیت بیشتر او می‌شود. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ اشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَأَنْعِمَ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ فَإِنَّهُ لَأَزْوَالٌ لِلنَّعْمَاءِ إِذَا شُكِرَتْ وَلَا بَقَاءَ لَهَا إِذَا كُفِرَتْ» (۳۱): در تورات نوشته است که سپاسگزاری کن از کسی که به تو

دارد. صد حیف که محبوب عزیزم همراهم نیست که این منظره عالی به دل بچسبد.» (۲۵)

۵) شکیبایی در برابر سخنان ناخوشایند
کانون خانواده اقتضا می‌کند که از بدگویی و کلمات ناخوشایند پرهیز شود، اما گاهی ممکن است زن یا مرد با کلمات خشنی از سوی همسر خود مواجه شود. در این حالت، باید بکوشد متانتش را حفظ کند و مواظب زبان خود باشد و صحنه نزاع را طوری تغییر دهد که همسر عصبانی نتواند به خشونت خود ادامه دهد؛ نه اینکه با پاسخی شبیه یا بدتر از آنچه که شنیده، به آتش معرکه دامن بزند. خداوند متعال می‌فرماید: «ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ» (۲۶): بدی را با شیوه‌ای که نیکوتر است، دفع کن که ناگاه خواهی دید همان که میان تو و او دشمنی بود، دوستی صمیمی شده است.»

از امام صادق علیه السلام نقل شده که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمودند: «وَمَنْ صَبَرَ عَلَى خُلُقِ امْرَأَةٍ سَيَّئِهِ الْخُلُقِ وَ اخْتَسَبَ فِي ذَلِكَ الْأَجْرَ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ الشَّاكِرِينَ فِي الْآخِرَةِ» (۲۷): و هرکس بر اخلاق تند و خشن همسرش شکیبایی ورزد، همانا پروردگار به او پاداش شاکران را عنایت خواهد کرد.»

۶) واکنش مناسب در برابر دخالت‌های دیگران
ممکن است خانواده طرف مقابل در باره مرد یا زن، بدگویی کنند. این رفتار، زمینه دلسردی زن یا شوهر را فراهم می‌سازد. (۲۸) گاهی دخالت‌ها و دلسوزی‌های بی‌مورد، در زندگی زن و شوهر مشکل و اختلاف ایجاد می‌کند. گرچه این دخالت‌ها بیشتر اوقات با نیت خیرخواهانه صورت می‌گیرند، ولی چون روشمند نیستند، نتایج خوشایندی را در پی ندارد. (۲۹)

بشوری و این سختی‌ها را تحمل کنی، بگذار لا اقل گلویت خشک نباشد.» لیوان را گرفتم و از او تشکر کردم. این نوع قدردانی‌های حاجی را چندین بار در زندگی تجربه کرده بودم. (۳۳)

۸) عذرخواهی و عذرپذیری
چرا امروزه در جامعه فرهنگ «عذرخواهی و عذرپذیری» ضعیف شده است؟ گاهی روابط میان اعضای خانواده و افراد جامعه به سبب تضاد منافع یا سوء تفاهم و سوء برداشت، دچار آسیب می‌شود. در بسیاری از موارد می‌توان با عذرخواهی از این بحران گذشت، اما گاهی اشخاص عذرخواهی نمی‌کنند و این آغاز مشکلات است؛ در حالی که باید دانست همان‌طور که توبه و اقرار به گناه در پیشگاه خدا فشار روانی فرد را کاهش می‌دهد، عذرخواهی و پوزش از دیگران نیز موجب آرامش فرد و جامعه می‌شود.

از نظر اسلام، عذرخواهی و عذرپذیری امری بسیار پسندیده است. البته انسان نباید به گونه‌ای رفتار کند که نیازمند عذرخواهی باشد. پیامبر ﷺ فرموده‌اند: «إِيَّاكَ وَمَا تَعْتَذِرُ مِنْهُ» (۳۴): زنه‌ار از کاری که به سبب آن پوزش بخواهی. امتیاز مؤمن بر دیگران در این است که کمتر محتاج عذرخواهی می‌شود. امیرمؤمنان عَلَيْهِ السَّلَام فرمود: «الِاسْتِغْنَاءُ عَنِ الْعُذْرِ أَعَزُّ مِنَ الصِّدْقِ بِهِ» (۳۵): نیاز نیافتن به عذرخواهی، عزت‌بخش‌تر از معذرت‌خواهی موجه است. اما اگر اشتباهی از انسان سرزد، باید غرور و تکبر را کنار بگذارد و عذرخواهی و از کسی که حقیض ضایع شده دلجویی کند. این مسئله، در خانواده اهمیت فراوانی دارد. وقتی زن و مرد مقید باشند که بعد از بروز هر اشتباهی، عذرخواهی کنند، دیگر زمینه‌ای برای کینه‌جویی به وجود نمی‌آید و به

احسان کرد و احسان کن به کسی که از تو سپاسگزاری کرد؛ زیرا اگر در برابر احسان سپاسگزاری کنی، پایدار می‌شود و اگر ناسپاسی کنی، دوام نخواهد یافت.»

به دو نمونه ذیل توجه کنید:

بانوی خانه‌دار ۲۹ ساله‌ای می‌نویسد: «شوهر حق‌نشناسی دارم. از صبح تا شام رنج می‌برم، زحمت می‌کشم، تمام کارهای خانه از شستن ظروف و لباس‌ها، از پختن غذا تا تزیین اتاق‌ها و بافتنی‌های لازم را برای او و فرزندانمان انجام می‌دهم؛ ولی وقتی به خانه می‌رسد مثل اینکه هیچ کاری انجام نشده است. اصلاً توجهی به هیچ چیزی ندارد. لباس‌های اتو شده و کفش‌های واکس زده او را که جلوی من می‌گذارم، یک متشکر یا دستت درد نکند هم نمی‌گوید. اگر من هم برایش تعریف کنم، با تندی حرفم را قطع می‌کند و می‌گوید: «این قدر کارهایت را به رخ من نکش، مگر چه کار کرده‌ای؟ شاخ غول شکسته‌ای یا از قله دماوند بالا رفته‌ای؟» در صورتی که اگر زحمت‌های من نبود، حالا هشتت گرو نه‌اش بود.» (۳۲)

همسر شهید همت می‌گوید: ... آن روز ابراهیم دیر وقت به خانه آمد. من تمام روز از بچه‌ها مراقبت کرده بودم. مصطفی شیرخواره بود و مهدی تازه راه افتاده بود. فرصتی برای شستن لباس‌ها نداشتم. به ناچار صبر کردم تا حاجی بیاید. وقتی آمد، بچه‌ها را به او سپردم و رفتم سراغ لباس‌ها. با اینکه ممانعت می‌کرد، ولی اصرار کردم که برود و استراحت کند. وقتی خیالم راحت شد که حاجی خوابیده، رفتم و مشغول شستن لباس‌ها شدم. چند دقیقه‌ای نگذشته بود که دیدم حاجی با یک لیوان آب پرتقال آمد. لبخندی زد و گفت: «شرمنده‌ام. حالا که قرار است لباس‌ها را

توان گذشت ز جور رقیب در همه حال (۴۰)

۹) گفتگو با فرزندان

در چندین سال پیش، بیشتر فرزندان اوقات خود را با مادرشان در خانه یا با پدرشان در مزرعه یا محل کار می گذراندند و با هم گفتگو می کردند؛ از این رو والدین قادر بودند به نیازها، آرزوها و شخصیت فرزندان شان پی ببرند. ولی امروزه با ورود وسایل و تکنولوژی های جدید مانند تلفن همراه به عرصه خانواده ها، والدین و فرزندان ساعت های متمادی بی آنکه با هم حرفی بزنند، در کنار یکدیگر می نشینند.

یکی از مهم ترین مشکلات زنان که در چهارمین کنگره روزنامه نگاران زن در آلمان مطرح شد، این بود که ده ها میلیون زن در آلمان، صبح زود، خانه و فرزندان خویش را ترک می کنند. پرسش اینجاست که ده ها میلیون کودک و نوجوانی که مادرانشان را در طول روز در کنار خویش نمی بینند و ارتباط کلامی ندارند، چگونه تربیت خواهند شد؟ اکنون بیشتر کودکان ۱۴ تا ۱۶ ساله در آلمان کلید خانه هایشان را به گردن خود آویزان می کنند تا برای صرف ناهار به خانه بازگردند و پس از آن، در انتظار مادرانشان می نشینند و لحظه شماری می کنند تا پس از ساعت شش شاید مادران خود را در آغوش بگیرند. (۴۱) متأسفانه کاهش مدت گفتگو بین افراد خانواده و فردیت گرایی، موجب تشدید شکاف نسلی شده است. کاهش ارتباطات کلامی میان اعضای خانواده، به مرز هشدار رسیده و سلامت خانواده ها را تهدید می کند. (۴۲) خانواده سالم، خانواده ای است که بین اعضای آن به ویژه فرزندان ارتباط کلامی برقرار باشد. ارتباط کلامی، فاصله ها را از بین می برد، گرمای عاطفی خانواده را افزایش می دهد

انتقام گیری منجر نخواهد شد. افزون بر آن، فرزندان نیز می آموزند که اگر در روابط اجتماعی خطایی از آنها سر زد، به دنبال اصلاح آن برآیند و عذرخواهی کنند.

باید توجه داشت که مشکلات خانوادگی به ندرت محصول اشتباهات یک طرف است. مشکلات خانوادگی غالباً ناشی از تعامل نادرست هستند؛ بنابراین هر یک از زوجها سهمی هر چند کوچک در بروز مشکل دارند. گفتگوی میان همسران برای حل مشکلات در صورتی نتیجه می دهد که هر دو طرف، صادقانه به اشتباهات خود اعتراف کنند. (۳۶) فرزند علامه محمدتقی جعفری می گوید: «به یاد دارم روزی در منزل سوء تفاهمی جزئی بین استاد و والده ام پیش آمد و عباراتی بین آنان رد و بدل شد. پس از گذشت مدت زمانی، وقتی استاد عازم رفتن به بیرون منزل بودند، با نهایت فروتنی جلو آمدند و دست مادرم را بوسیدند و عذرخواهی کردند.» (۳۷)

همان گونه که عذرخواهی امری ضروری است، پذیرش عذر نیز امری پسندیده و نشانه بالندگی و رشد اخلاقی انسان است. با این کار، پذیرنده عذر نشان می دهد که از نظر فضایل اخلاقی تا چه اندازه رشد کرده است. همچنین این امر سبب می شود که کینه ها و کدورت ها از بین بروند. امام علی علیه السلام فرمود: «إِقْبَلْ أَعْدَاءَ النَّاسِ تَسْتَمْتِعْ بِإِخَائِهِمْ وَالْقَهْمُ بِالْبِشْرِ تَمَّتْ أَضْعَانُهُمْ» (۳۸): عذرخواهی مردم را بپذیر تا از برادری آنان بهره مند شوی و با آنان با چهره باز برخورد کن تا کینه های آنان را از بین ببری» و نیز: «شَرُّ النَّاسِ مَنْ لَا يَقْبَلُ الْعُذْرَ وَلَا يَقْبَلُ الذَّنْبَ» (۳۹): بدترین مردم کسی است که عذرخواهی دیگران را نپذیرد و از خطایشان نگذرد.» چو یار بر سر صلح است و عذر می طلبد

و باعث دوام و قوام آن می شود.

به قلم: حجه الاسلام والمسلمین علیرضا انصاری

پی نوشت:

۱. روم: ۲۱ «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»

۲. نساء: ۱۹

۳. طباطبایی، محمدحسین؛ «المیزان»، ج. ۴، ص. ۲۵۵،

۴. مکارم شیرازی، ناصر؛ «تفسیر نمونه»، ج. ۳، ص. ۳۲۰،

۵. جوادی آملی، عبدالله؛ «تفسیر تسنیم»، ج. ۱۸، ص. ۱۴۳،

۶. بقره/ ۲۲۸،

۷. www.lib.eshia.ir/۱۰۲۵۴

۸. علق/ ۱،

۹. قلم/ ۱،

۱۰. نور/ ۲۷،

۱۱. انعام: ۵۴ ر.ک: محمدحسین طباطبایی، المیزان، ج. ۷، ص.

۱۰۵،

۱۲. نساء/ ۸۶،

۱۳. مجلسی، محمدباقر؛ «بحار الأنوار»، ج. ۷۶، ص. ۱۱،

۱۴. طه: ۴؛ ر.ک: محمد بن حسن طوسی، «التبیان»، ج. ۷،

ص. ۱۷۵،

۱۵. انعام/ ۱۰۸،

۱۶. احزاب/ ۷۰،

۱۷. حجرات: ۱۱؛ ر.ک: فضل بن حسن طبرسی، «مجمع البیان

فی تفسیر القرآن»، ج. ۹، ص. ۲۰۵،

۱۸. مجلسی، محمدباقر؛ «بحار الأنوار»، ج. ۱۰۰، ص. ۲۲۳،

۱۹. عبدالواحد تمیمی آمدی، «غرر الحکم و درر الکلم»، ص.

۴۳۵،

۲۰. همان.

۲۱. امینی، ابراهیم؛ «آیین همسرداری»، ص. ۴۳،

۲۲. محمد بن یعقوب کلینی، «الکافی»، ج. ۵، ص. ۵۰۶،

۲۳. شیخ حر عاملی، «وسائل الشیعه»، ج. ۱۴، ص. ۹-۱۱،

۲۴. مطهری، مرتضی، «نظام حقوق زن در اسلام»، ص. ۳۲۶،

۲۵. <http://www.imam-khomeini.ir/fa/n3302>

۲۶. فصلت/ ۳۴،

۲۷. شیخ صدوق، «الأمالی»، ص. ۴۳،

۲۸. انصاری، مرتضی؛ «انتخاب برتر زندگی بهتر»، صص. ۵۸-

۵۶،

۲۹. خسروی، حسن؛ «زندگی سالم و ایده آل از نظر اسلام»، ص.

۹۹-۹۴،

۳۰. امینی، ابراهیم؛ «آیین همسرداری»، ص. ۱۰۲،

۳۱. محمد بن یعقوب کلینی، «الکافی»، ج. ۲، ص. ۹۴،

۳۲. امینی، ابراهیم؛ «آیین همسرداری»، ص. ۷۹،

۳۳. آبیاری، رضا؛ «همسران زمینی و سرداران آسمانی»، قم، بوستان

کتاب، ۱۴۰۰

۳۴. همان، صص. ۸۶-۸۵،

۳۵. نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص. ۵۳۴،

۳۶. گروهی از نویسندگان، «سیمای خانواده در اسلام»، قم،

بوستان کتاب، ۱۳۹۵، ص. ۱۹۷،

۳۷. <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/35450/4366/3280>

۳۸. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، «غرر الحکم و

درر الکلم»، ص. ۱۹۲.

۳۹. نهج البلاغه، تصحیح صبحی صالح، ص. ۵۳۴.

۴۰. شمس الدین محمد حافظ شیرازی، «غزلیات

حافظ»، غزل شماره ۳۰.

۴۱. آصفی، محمد مهدی؛ «فی رحاب القرآن»، ج. ۳،

ص. ۱۵۷،

۴۲. www.aftabir.com.

فِيهِ لَئِيَّا الْمُطَهَّرَاتُ رَضِيانَةٌ لِلْمَسْكِينِ

ما احتیاج داریم به این که از این ساعات، از این روزها و شبهای پربرکت (ماه رمضان) حداکثر بهره را ببریم؛ با تقویت رابطه‌ی قلبی خودمان با عالم معنا، با عالم غیب، با ابتهال و تضرع و خشوع در مقابل رب الارباب، و با استحکام پیوند ولایت خودمان با اهل بیت (علیهم السّلام) و این خاندان مکرم.

